

PARSHAT SHEMOT 2020 – SOURCE SHEET

www.rabbidunner.com

1. SHEMOT 1:1 – THE INTRODUCTORY PASUK TO THE BOOK OF SHEMOT

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.

These are the names of Israel's sons who came to Egypt with Jacob, each coming with his household

2. R. NACHMAN OF BRESLOV – THE PASUK'S STRANGE FORMULATION HIDES A MESSAGE

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ (שמות א': א') סוֹפְרֵי-תִבּוֹת הֵם אוֹתוֹת תְּהִלִּים וְאוֹתוֹת תְּשׁוּבָה. כִּי עַל־יְדֵי תְהִלִּים זֹכֵין לְתְשׁוּבָה, שְׁהִיא בְּחִינַת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה וְכוּ'. כִּי מִ"ט שְׁעָרֵי תְשׁוּבָה הֵם בְּחִינַת מִ"ט אוֹתוֹת שֵׁשׁ בְּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה, לְהַזְדַּקֵּד שֶׁם כְּנ"ל:

-- "And these are the names of the sons of Israel who came to Egypt; with Yaakov, each man and his household" -- the final letters of which spell TeHiLiIM and TeShUVaH. Through Tehillim one merits teshuvah (repentance), the concept of "the names of the sons of Israel who came to Egypt..." For the forty-nine gates of teshuvah are the forty-nine letters in the names of Israel's sons. They came to Egypt in order to be refined there.

3. THE FAMOUS QUESTION OF THE "NOAM ELIMELECH" RE: THE FIRST PASUK IN SHEMOT

[צריך] לתרץ השינוי לשון, שמתחילה אומר "הבאים" בלשון הוה, וסיים בלשון עבר "באו", וגם מתחילה קראם על שם "ישראל" ולבסוף קרא על שם "יעקב"...

4. SHEM MI-SHMUEL – COMBINING TWO IMPORTANT ELEMENTS OF HUMAN NATURE

יש לדקדק בענין שני השמות יעקב וישראל, מה עבידיתייהו? ובמה שאמרו ז"ל (ברכות י"ג א') הקורא לישראל יעקב אינו עובר בעשה משום דאהדרי קרא. ויש לומר דיעקב מורה על ענין הכנעה שהיה בעיני עצמו כענין יעקב תחתית הגוף, והוא ענין לב נשבר. וישראל נוטריקון ל"י רא"ש, מורה על התנשאות ורוממות הנפש. וכל אחת כשהיא בפני עצמה אין בה שבת. כי הכנעה לבדה יכולה לגרום יאוש והתבטלות בפני מי שאינו ראוי להתבטל. והתנשאות ורוממות הנפש נמי כשהיא בפני עצמו אין בה שבת, ויכולה לגרום גיאנות וכעס ולהיות יש ונפרד בפני עצמו ולילך אחר דעתו.

ואך, כשהן שתיהן יחד הוא כענין שבמדרש (פ' כ"א) א"ר יוחנן אמר הקב"ה לישראל יונתי -ראה מה כתיב וְיָהִי אֶפְרַיִם כִּיּוֹנָה פּוֹתֶה אֵין לָב (הושע ז' י"א), אמר הקב"ה אצלי הם כיונה פותה כל מה שאני גוזר עליהם עושים ושומעים לי, אבל אצל אומות העולם הם קשים כחיות שנא' גור אַרְיֵה יְהוּדָה וגו', לפיכך הם קשים כנגד אומות העולם וכו' קשים כחיות, אבל אצל הקב"ה כיונה תמה ושומעין לו כל מה שהוא גוזר עליהם. ולזה מורה שם יעקב וישראל. ע"כ אף אחר שנקרא בשם ישראל לא נעקר שם יעקב ממקומו, דשניהם צריכים להיות כאחד. וזה הענין בישראל לדורות ירושה מיעקב אבינו ע"ה.

והנה מדתם זו היתה צריכה מירוק במצרים, מירוק כפול, בפרעה מלך קשה ומצרים מדינה קשה. מדת הכנעה ושבירת הלב נגד אשר בשר חמורים בשרם הנמשכים אחר תאוות לבם היפוך הכנעה ושבירת לב. מדת התנשאות ורוממות הנפש לעומת פרעה שהיה מתנשא על ישראל לדכא אותם תחת רגליו ולהשפיל את נפשם עד ארץ. וישראל קיימו בעצמם כדברי המדרש הנ"ל שהיו קשים כנגד או"ה כחיות אבל אצל הקב"ה היו כיונה תמה. ובזה עמדו כנגד פרעה ומצרים.

5. NETIVOT SHALOM – SHEMOT IS THE BLUEPRINT FOR JEWISH HISTORY

עצם ענין ב' השמות **יעקב וישראל** צריך ביאור. למה ליעקב נשאר שתי השמות? וכדאיתא בגמ' (ברכות יג). דאהדרה קרא לקוראו יעקב גם אחרי שנקרא בשם ישראל, ואילו כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה. ומצינו שבמיוחד מתחילת ירידתו של יעקב למצרים מודגש בתורה"ק השם "יעקב" יותר "מישראל", כמו שנאמר מיד בראשית ירידתו למצרים (בראשית מ"ו), כאשר נתגלה אליו אלקים במראות הלילה והיה דבר ה' אליו, "יעקב יעקב ויאמר הנני... אל תירא מן ה' כי לגוי גדול אשימך שם". וכן בפסוק "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו" וגו'. וכן בפרשתנו פרשת הגלות, "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו... ויהי כל נפש יצאי ירד יעקב" וגו'.

וי"ל בהקדם ענין שהאריכה התורה הקדושה בסיפור ענייני גלות מצרים וגאולת מצרים וביאת הארץ שהלק שלם בתורה מוקדש לזה. והרי כל תיבה ותיבה בתורה"ק מיועדת ללמד לנו אורחות חיים, ומה זה מלמדנו? והוא משום דגלות מצרים נכלל בו כל פרשת הגלויות של ישראל, שהוא דבר נצחי הקבוע בתולדות עם ישראל בעולם הזה. וכמו דאיתא במדרש ע להפסוק וְהָיָה אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו (בראשית ט"ו י"ב), שמרומז בזה כל ד' גלויות שהינם בכלל מאמר הקב"ה לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (ט"ו י"ג). וכבר בראשית התורה"ק נרמזו הגלויות, כמאחז"ל וְהָאֲרָץ הַזֹּאת תְּהִי נִבְהוּ וְחֲשֵׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם (בראשית א' ב'): "תהו" זה גלות בבל, "ובוהו" זה גלות מדי, "וחושך" זה גלות יון, "על פני תהום" זו גלות רומי, שאין לה קץ ותכלית כתהום.

גזירת הגלויות הוא ענין נצחי בחיי עם ישראל... וגלות מצרים כוללת היא כל הגלויות. וכמו שמצינו שכל הדורות נכללו בגלות מצרים, כדאיתא במדרש לקח טוב (פרשת נצבים) עה"פ אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִקְכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם (דברים כ"ט ט'): אמר להם משה באו וראו ואגידה לכם על כמה יציבות התייצבתם. בתחילה על הים, כענין התייצבו וראו את ישועת ה' (שמות י"ד י"ג), ואח"כ התייצבתם לקבל את התורה שנאמר וַיִּתְּנָבוּ בְּתַחֲתֵיתִי הָהָר (שמות י"ט י"ז), ועתה, לפני כניסתם לארץ ישראל, אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִקְכֶם. ודעו לכם כי גם המתים וגם דורות העתידות לבוא רוחם ונשמתם נצבות פה. ע"כ. והיינו שכל אלו המאורעות בחיי עם ישראל לא היו לדור ההוא בלבד, אלא כל נשמות ישראל, המתים והעתידים לחיות, כולם היו ניצבים אתכם ברוחם ובנשמתם ביציאת מצרים וקריעת ים סוף בקבלת התורה ובביאת הארץ. וכמו כן גם בגלות מצרים עצמה היו כל נשמות ישראל שבכל הדורות.

וזה שאחז"ל (פסחים קטז): "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לא את אבותינו בלבד גאל הקבה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמהם שנאמר ואותנו הוציא משם". דאמנם כל יהודי היה בגלות מצרים ונגאל ממנה. וכמד"כ בברכותיו של בלעם (במדבר כ"ג) קל מוציאם ממצרים, בלשון הוה, שהוא דבר ההוה תמיד, בכל דור ודור -- ש"ק מוציאם ממצרים". ועפ"ז מבואר היטב שחלק התורה"ק העוסק בגלות ויציאת מצרים לא שייך רק לאותו הדור, אלא זהו תורה שלמה לכל דור ודור, ונכלל בכל זה הדרכים איך יוכלו ישראל להתגבר על כל הגלויות. וזהו פירוש הפסוק וְהָאֲרָץ הַזֹּאת תְּהִי נִבְהוּ וְחֲשֵׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם (בראשית א' ב') בלשון הוה, לרמז על גלות מצרים התמידית בכל הדורות, שכל יהודי בכל הדורות הוא מהבאים מצרימה.

ולכן, ע"פ האמור שהתורה"ק מלמדת לנו את דרך עבודת ה' בעתות גלות המהווים חלק מהותי מעם ישראל, י"ל ענין שכתוב בין **יעקב** ובין **ישראל** -- שהמה ב' דרכים בעבודת השי"ת. **יעקב** ענינו כמד"כ (בראשית כ"ה כ"ו): וַיֵּדוּ אַחֲזָת בְּעֵקֶב עֶשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, ו**ישראל** הוא אותיות **ל"י רא"ש**, והוא כנגד שיש באדם מדות עליונות השייכות למח והלב, ויש מדות תחתונות השייכות למדור התאוות בחינת עקב. וענין "ידו אחזת בעקב עשו" מרומז על עבודה ביגיעה עצומה לעקור את שורש הרע של עשו ממדור התאוות, אשר טרם יצאו לאויר העולם כבר התחילה מלחמה זו של יעקב בעשו... ועבודה זו היא ע"י מדת היראה -- יראת העונש דיש דין ויש דיין... והשם **ישראל** ענינו עבודה במדות העליונות בחי' ל"י רא"ש, לתקן את מדות הראש בהשגת גדלות הבורא.

והנה איתא ב"באר אברהם" בפרשתנו, שע"י העבודה בבחי' ל"י רא"ש יש תיקון לכל קומת האדם, שככל שמתקן יותר את מדות הראש מועיל לתקן גם את מדות הלב ועד לתיקון המדות התחתונות מדור התאוות. שככל שמשיג יותר בגדלות הבורא בחכמתו שהיא הראשונה ממדות הראש, ואח"כ בבינה ודעת, מתפשט ההכרה בגדלות הבורא גם למדות הלב ועד למדות האברים התחתונים המקבלים כל אחד לפי עצמו ממה שהשיג בחכמתו, ועי"ז נעקרים ממנו כל שורשי הרע. נמצא שהעבודה בבחי' ל"י רא"ש מתקנת את כל קומת האדם ועד לעקב עשו.

אמנם תחלת עבודתו של יהודי צריכה להיות במדת יעקב בבחי' ידו אוחזת בעקב עשו, ביגיעה עצומה לעקור את הרע ממדור התאוות ע"י יראה פשוטה יראת העונש. ורק לאחר מכן יכול להחזיק במדרגת העבודה היותר גבוהה בחי' ל"י רא"ש, להרים את מדות המוח בהשגת גדלות הבורא, שע"י מתקן את כל קומת האדם. וגם לאחר שזוכה לבחי' העליונה עדיין צריך לאחוז גם בבחי' הנמוכה יותר של יעקב, כי יש מצבים אם מצד היותו במקום טמא או בעת שפחו עליו יצרו וכדומה, שאז אי אפשר לילך בחכמות והשגות, רק לעבוד ביגיעה עצומה ביראת שמים דיש דין ויש דיין במדתו של יעקב אשר ידו אוחזת בעקב עשו.

נמצא ששלמות העבודת היא ע"י ב' המדות -- יעקב וישראל כאחד. בעתות נמוכות צריך לאחוז בבחי' יעקב, ובזמנים יותר גבוהים צריכה עבודתו להיות בבחי' ישראל - ל"י רא"ש ... ועפ"ז י"ל החילוק בין שמותיו של אברהם לשמותיו של יעקב, דבאברהם שטעם שמו החדש פי אב המון גוים נְתַתִּידָ (בראשית י"ז ה'), שוב לא נשאר ענין שם אברם. משא"כ אצל יעקב נשאר לו שמו ורק נוסף לו עוד שם ישראל, כי גם השם יעקב הוא נחצי. ... וענינו כמבואר, דמתחלה היתה עבודתו של יעקב במדת יעקב, לעקור את שורש הרע של עשו בבחי' יגיעה ויראה פשוטה אשר זוהי ראשית העבודה.

וזה שמצינו שמאז היו לו מאבקים רצופים עם עשו, כי אז היתה עבודתו לעקור את שורש הרע של עשו. וכן אח"כ בבית לבן, אשר לבן בקש לעקור את הכל, ויעקב נאבק עמו כל ימי שבתו עמו, שכל אותו הזמן היתה עבודתו ביגיעה לעקור את שורש הרע. וע"כ בתקופה זו היה לו אז רק את השם יעקב, עד שחזר מפדן ארם וְיָבֵא יַעֲקֹב שָׁלֵם (בראשית ל"ג י"ח), שהגיע כבר לשלמות במדה זו, שכבר זיכך ותיקן כל עניני תאוות שהיה להם שייכות לפי רום ערך קדושתו העליונה של יעקב אבינו, אז נאמר לו שְׁמָךְ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמָךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל (בראשית ל"ה י'), שמעתה תהיה לך עבודת חדשה בחי' ל"י רא"ש בהשגת גדלות הבורא. ומדוייק אומרו שמך יעקב לא יקרא וגו', שלכאורה הוא יתור הלשון, אלא לרמוז ששמך יעקב, השם שהיה לך עד עתה שענינו עבודה ויגיעה לעקור את עקב עשו יהיה לך גם הלאה, אלא שמעתה נוסף לך גם השם ישראל...

וזה שמצינו שנזכר השם יעקב במיוחד בגלות מצרים, מכיון שמצרים היתה ערות הארץ, לכך נצרך לאחוז אז במדת יעקב אשר ידו אוחזת בעקב עשו, ולהתיגע במדת היראה יראת העונש. וזהו שאמר לו הקב"ה יַעֲקֹב יַעֲקֹב... אֵל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִם, ע"י שיחזיק במדת יעקב אין לו לירא מרדת מצרימה ... וכן מד"כ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, ובפרשתנו אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ, דבמצרים מקום הטומאה הדרך להתגבר היא ע"י יגיעה ויראה פשוטה בחי' יעקב...